بسم الله الرحمن الرحيم

RƏHMAN VƏ RƏHİM ALLAHIN ADI İLƏ

226

Tədqiqat şöbəsi

ELM VƏ HİKMƏT SİMASI

QURAN VƏ HƏDİSLƏRDƏ

MƏHƏMMƏD MƏHƏMMƏDİ REYŞƏHRİ

Çevirən:
ƏLƏDDİN MƏLİKOV

AL-Mustafa International
Publication and Translation Center

BP0288.06

سرشناسه:	محمدی ری‌شهری، محمد، ۱۳۲۵ – Muhammadi Reyshahri, Muhammad
عنوان قراردادی:	العلم و الحکمه فی الکتاب و السنه . ترکی آذربایجانی
عنوان و نام پدیدآور:	Elm və hikmət simas Quran və hədjslərdə /MəHəmməd MəHəmmədj Reysəh; Cevirən əlәddin məikov.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله، ۲۰۱۰م.= ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری:	۱۷۶ص.
شابک:	978-964-195-188-9
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیپا
یادداشت:	ترکی آذربایجانی
یادداشت:	کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع:	اسلام و آموزش و پرورش ــ احادیث؛ احادیث شیعه ــ قرن ۱۴
شناسه افزوده:	ملک‌اف، علاءالدین، ۱۳۶۱ –
شناسه افزوده:	Malekov, Allaedin
رده‌بندی کنگره:	۱۳۸۹ ۳۵۰۴۵ م ۸ آ / ۵ / ۱٤۱ BP
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۲۱۸
شماره کتابشناسی ملی:	۲۰۸۹۹۹۶

Kitabın adı: Elm və hikmət siması quran və hədislərdə
Müəllif: Məhəmməd Məhəmmədi Reyşəhri
Tərcümə edən: Ələddin Məlikov
Redaktor: Tofiq Əsədov
Kompüterdə yığan: Fərqanə Məlikova
Korrektor: Seyid Mustafa Cəfəri
Naşir: Beynəlxalq əl-Mustəfa(s) Universiteti
Çap tarixi: 2010
Çap növbəsi: Birinci
Tiraj: 1000
ISBN: 978-964-195-188-9

© Kitabın bütün hüquqları naşirə məxsusdur

Ünvan:

● İran, Qum, Şühəda meydanı, Höccətiyyə prospekti, Höccətiyyə mədrəsəsinin qarşısı, Beynəlxalq əl-Mustəfa (s) Universitetinin nəşriyyatı.
Telfaks: +98 251 7730517
● İran, Qum, Mühəmməd Əmin (s) prospekti, Elmlər Universitetinin nəzdi, Beynəlxalq əl-Mustəfa (s) Universitetinin nəşriyyatı.
Tel/Faks: +98251 2133106 / +98251 2133146
www.miup.ir, www.eshop.miup.ir
E-mail: Admin@miup.ir, Root@miup.ir

ÖN SÖZ

Bugünkü dünyada elm bu qədər inkişafı ilə bəşəriyyətin əsas problemlərinin həllində hələ də aciz qalmışdır. İslamın elm və maarif barəsində olan nəzər və baxışları ilə tanışlıq, bu problemi həll etməkdə və böyük bir dəyişikliyin yaranmasında yaradıcı və həlledici rol oynaya bilər.

İslam tarixində hədis təlifinin başlamasından, islam dini elm və maarifə böyük əhəmiyyət verdiyi üçün, hədis təlifi və elmi ilə məşğul olan bütün qruplar bu təlifin bir qismini səmavi dinlərin elm və maarifə olan nəzər və baxışlarına məxsus etmişdilər. Bunların daha kamili Mizanul-hikmətin, müstəqil şəkildə yazılan dördüncü cildidir. Bu hədislər toplusu qabaqcadan tərcümə və xülasə olmağına baxmayaraq, əziz tələbələrin daha da səmərəli istifadə etməsi üçün yenidən təhqiq və tədqiq olunmuş elm və hikmət barəsində illərlə təhqiq və tədqiqatın nəticəsi xülasə şəkildə İslam baxımından və onun əsil mənbələrindən, yəni Quran və hədislərdən toplanmışdır.

Bu kitabı əziz oxuculara və elm və hikmət həvəskarlarına təqdim edirik.

Xatırladırıq ki, Quran və hədis baxımından İslam

maarifinə aid olan məsələləri təkmilləşdirmək üçün "Əql və cəhl fil kitab vəs-sünnə", mizanul hikmət kitabının beşinci toplumunu oxumaq zəruri sayılır.

Ümidvarıq ki, dünyanın bütün yerlərində olan tədqiqatçılar, xüsusi ilə müsəlman tələbələri, İslam mənbələrindən bəhrələnərək, özlərini elm və hikmət nuru ilə nurlandıraraq, dünyanın zülmətini işıqlandıracaq və elmi kapitalistlərin və diktaturların qulluğundan azad edəcək, və insanlığın ixtiyarında qoyacaqlar.

Darul hədis tədqiqat mərkəzində bu qiymətli və dəyərli əsərin yaranmasında zəhmət çəkən bütün quruplara təşəkkür edirəm. Həmçinin Höccətül İslam vəl müslimin Doktor Rıza Berenckar bu kitabın təhqiq və təlifinə kömək etdikləri üçün, həmçinin Höccətül İslam Əbdül Hadı Məsudi cənablarına bu əsərin tərcümə və xülasələşdirməsini öz öhdəsinə götürdükləri üçün, öz səmimi təşəkkürümü bildirirəm.

«ربنا تقبّل منّا إنّك أنت السميع العليم»

Ey bizim Rəbbimiz (bunu) bizdən qəbul et, çünki sən eşidən və bilənsən.

Məhəmməd Məhəmmədi Reyşəhri

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ 5
ÇEVİRƏNİN GİRİŞİ 17
GİRİŞ 19
İslam ədəbiyyatında elmin mənası 20
Elmin həqiqəti 21
Elm cövhərinin xüsusiyyətləri 24
Elm nurunun kökü insan fitrərindədir 25
Elm cövhərinin vahid olması 25
Elmin həqiqətinin imandan ayrılmaması 25
Elmin Allahdan qorxuyla yanaşı olması 26
Yaxşı əxlaq elm nurunun bərəkətindəndir 26
Elm cövhərinin müsbət əməldən ayrılmaması 27
Elm nurunu ələ gətirməyin yolu 27
1. ELM 29
1. Elmin həqiqəti 29
2. Elmin fəziləti 30
İnsan dəyərinin ölçüsü 30
Hər bir yaxşılığın bünövrəsi 31
İki dünyanın xoşbəxtliyi 31
Nadanlığın qatili 31
Həqiqi yaşayış 32

Ən yaxşı yoldaş 32
Ən yaxşı gözəllik...32
Ən yaxşı hidayət..32
Ən üstün şərəf...32
Ən üstün hirz (qoruyucu)..33
Eybləri örtən...33
Ən faydalı xəzinə 33
Ən dəyərli miras..33
Maldan üstün..33
İnfaq (Allah yolunda xərc etmək) onu azaltmaz...................34
İmanın kamalı...34
Əməllərin şərti...34
Sonsuz 34
3. Elmin təsirləri...35
İman..35
Qorxu..35
Əməl 36
İslah olmaq 36

2. HİKMƏT..37

1. Hikmətin mənası 37
Hikmətin mənası və onun qisimləri barəsində tədqiqat........37
Nəzəri hikmət...38
Əməli hikmət..40
Həqiqi hikmət...40
2. Hikmətin fəziləti..41
3. Hikmətin təsirləri...42
Şəhvətin az olması...42
Pislikdən qorumaq..42
İsmət 42
Ürəyin işıqlanması 42
Hidayət 43
Bilik 43
Özünü tanımaq 43
4. Hikmətin kökü...43
5. Böyük hikmətlər..44

6. Həkimlərin xüsusiyyətləri 44
Hikmətli insanlarda olan xüsusiyyətlər 44
Hikmətli insanlarda olmayan xüsusiyyətlər 45
3. KÖKLƏR VƏ ƏSASLAR 47
1. Elm və hikmətin mənşələri 47
Hissiyyat 47
Ağıl 47
Ürək 52
Bütün dərklərin əsil mənbəyi 53
Elm və hikmətin mənşəyi və əsasları barəsində açıqlama 53
Hissiyyat 53
Ağıl 54
Ürək (qəlb) 54
2. Əqli maarifin səbəbləri 55
Təfəkkür 55
Öyrənmək 56
İbrət 56
Təcrübə 57
Ziddiyyətləri tanımaq 57
3. Qəlbi maarifin səbəbləri 58
Vəhy 58
İlham 59
Vəsvəsə 59
4. İlhamın mənşələri 61
İman 61
İxlas (əməli yalnız Allaha xatir etmək) 62
Əhli- beytlə dostluq 62
Allahdan qorxmaq 62
Əməl 63
Namaz 63
Oruc 64
Zöhd 64
Halal yemək 64
Az yemək 65
Dua 65

4. MANEƏLƏR 67
1. Elm və hikmətin hicabları (pərdələri)..................................67
Həvəs 67
Dünya məhəbbəti 68
Günah 68
Qəlbin xəstəlikləri 69
Zülm və sitəm..69
Küfr...72
Fasiqlik (aşkara günah etmək) 73
İsraf...73
Qəflət 74
Arzu (uzun arzular) 74
Təkəbbür..75
Özünü bəyənmək (lovğalıq)..77
Aldanmaq 77
Tamah 77
Qəzəb 78
Baş qatmaq (və ömürü hədər etmək)....................................78
Öz başınalıq...79
Təəssüb..79
Cədəl və mübahisə 79
Şərab içmək...80
Çox yemək...80
Elm və hikmət pərdələri barəsində məsələlər və mətləblər......80
Birinci mətləb: Hikmət pərdələrinin dairəsi..........................80
1. Elm nuru maneələrinin kökü 82
2. Vəsvəsə mənşəələri...83
İkinci mətləb: Maneələri aradan aparanlar...........................84
Nəsihət...85
Təqva 85
Zikr (Allahı xatırlamaq)..86
Allaha pənah aparmaq (sığınmaq)..86
Tövbə...87
Bəla..87
2. Elm və hikmət maneələrinin dərmanları barəsində izah......89

Ruhun qidası və ilham mənşəyi 89
Mərifət dərmanlarının təsir dairəsi 90
Mərifət dərmanlarından istifadə etmək qaydaları 91
Mərifət dərmanlarının növləri 92
Aradan getməyən maneələr 93
5. ELM ÖYRƏNMƏK 97
1. Elm öyrənməyin vacibliyi 97
Hər bir müsəlmana elmin vacib olması 97
Hər bir halda elmin vacib olması 97
Mal ardına getməkdən də vacib 98
Təhsil almağı tərk etməmək 98
2. Elm öyrənməyin fəziləti 99
Elm axtarmağa təkid edilmişdir 99
Elm axtarmağın fəziləti 99
Elm axtarmağın ibadətdən üstünlüyü 100
Elmin ibadətdən üstünlüyü haqqında bir neçə mətləb 101
Hansı elm və hansı ibadət? 101
Elmin kənarında ibadətin yaradıcı rolu 101
Elm axtarmağın faydaları 102
3. Elm öyrənməyin qaydaları 103
Olması layiqlidir 103
İxlas 103
Layiqli müəllim seçmək 104
Üstünlüklərə riayət etmək 104
Elm öyrənmək üçün hazırlanmaq 105
Şifahi öyrənmək 106
Yaxşı dinləmək 106
Yazmaq 106
Soruşmaq 106
Təfəkkür (fikirləşmək) 107
Rəyləri və nəzərləri tanımaq 107
Haqq gətirəndən haqqı qəbul etmək 107
Elmə həris olmaq 110
Davam (etmək və ardıcıllıq) 110
Səbr və dözüm 110

Pərhizkarlıq 112
Müəllim qarşısında təvazökar olmaq..................................112
Yeməkdə həddi aşmamaq 112
Səhərlər (ibadətə) qalxmaq 112
Uşaqlıq və cavanlıq fürsətini qənimət saymaq...................113
Olmaması layiqlidir...113
Allahdan başqasına xatir öyrənmək....................................113
Utanmaq 114
Dərs məclisində nizamsızlıq 114
4. Sorğunun qaydaları 114
Olması layiqlidir..114
Diqqətli olmaq..114
Bilmək üçün soruşmaq...115
Münasib sorğu...115
Başqalarının haqqına riayət etmək......................................115
Olmaması layiqlidir...116
Yoxlamaq, çarəsiz və çıxılmaz vəziyyətdə qoymaq üçün soruşmaq 116
Cavabları zərər yetirən suallar 116
Faydasız sorğu..117
Çox soruşmaq...117
5. Elm öyrənməyin hökümləri 118
Öyrənməsi vacib olan elmlər 118
Allahı tanımaq 118
İslamın sütunları..118
Din maarifləri 119
Öyrənilməsi məsləhət görülən elmlər...................................120
Özünü tanımaq 120
Əhli- beyt elmləri 120
Əməli artıran və islaha səbəb olan elmlər 120
Faydalı elmlər...121
Hər bir (faydalı) elmin ən yaxşısını öyrənmək....................121
Müxtəlif dillər 121
Öyrənməyi haram olan elmlər 122
Fəsada səbəb olan elmlər 122

Sehr 122
Nücum elmi (astronomiya elmi) 123
Öyrənilməsi məsləhət görülməyən elmlər 123
Faydasız elmlər 123
Öyrənməyin hökümləri barəsində açıqlama 124
Vacibi təhsil 124
A. Təhsili vacibi- eyni olan elmlər 124
B. Təhsili vacibi kifayi olan elmlər 125
Müstəhəbbi təhsil 126
Haram təhsil 126
Məkruh təhsil 126
Mübah təhsil 127
6. TƏLİM VƏ TƏHSİL 129
1. Təlim və təhsilin zəruriliyi 129
Təlim etməyin alimə vacib olması 129
Elmi gizlətməyin (təlim etməməyin) haram olması 129
Vilayət (rəhbərlik) və təhsil 130
2. Təhsilin fəziləti 131
Peyğəmbərlərin sünnəsi 131
Təhsilin xüsusiyyətləri 131
Elmin zəkatı 131
Ən üstün sədəqə 132
Təlim və təhsilin faydaları 132
Elmin möhkəmlənməsi 132
Ağlın inkişafı 132
Əbədi sədəqə 133
Bütün mövcudatın müəllim üçün bağışlanmaq istəməsi 133
Bütün mövcudatın müəllimlərə salam göndərməsi 134
Müəllimin fəziləti 134
3. Təlim və təhsilin ədəbləri, əxlaqı və qaydaları 135
İxlas (yalnız Allaha xatir) 135
Şagirdlər arasında ayrı-seçkilik qoymamaq (müsavat) 135
Şagirdə şəxsiyyət vermək 135
Şagird qarşısında təvazökar olmaq 136
Dostluq və davranmaq 136

Elmi əhlinə vermək və onu əhli olmayandan qorumaq 136
Dini maarifləri öyrətmək qarşısında muzd almamaq..........137
4. Cavab verməyin ədəbləri (əxlaqi qaydaları)......................137
Düzgün cavab verməyin səbəbləri......................................137
Səhv etməyin amilləri 138
Bilmirəm deməyi bacarmaq..138
Sükut (sakit qalmaq) 139
7. ALİM 141
1. Alimin fəziləti..141
Alimin xislətləri...141
Allahın əminləri 141
Allahın dostları..141
Peyğəmbərlərin varisləri 142
Peyğəmbərlərə ən yaxın şəxslər..142
Ən pak əxlaq sahibləri...142
Alimlərin mürəkkəbi şəhidlərin qanından üstündür............142
Padşahlara hakim 143
Onlara baxmaq ibadətdir...143
Ölülər arasında diri...143
Ölümləri dində boşluq yaradar 144
Onların ölümünə hamı (hər bir şey) ağlayır........................144
Elmdə rasixlərin (möhkəm və dərin olanların) xislətləri................144
Ən savadlı alimin xislətləri 145
Alimin abiddən üstünlüyü..145
Alimlərin misalı...146
Ulduzlar kimi...146
Bütöv və on dörd gecəlik ay kimidirlər..............................146
Yanında işığı olan şəxs kimidir 146
Alimlə otur- dur etməyin faydaları 147
Qiyamət günündə alim 147
2. Alimin ədəbləri...148
Alimə layiq olanlar...148
Əməl 148
Gözəl əxlaq..149
Səbr və hövsələ 150

Sükut (sakitlik) ... 150
Təvazökarlıq ... 151
İblislə (Şeytanla) mübarizə ... 151
Zalımla mübarizə ... 152
Bidətin qarşısını almaq ... 152
Biri-birinə nəsihət vermək ... 152
Öz səviyyəsini tanımaq ... 152
Elmi müzakirə ... 153
Bilməyərkən dayanmaq ... 153
Bilmədiyinə etiraf etmək ... 154
Bildikləri ilə kifayətlənmək ... 154
Elmini artırmaq üçün Allahdan kömək diləmək ... 155
Elmdən bəhrələnmək üçün Allahdan kömək istəmək ... 155
Elmdən bəhrələnməməkdən Allaha pənah aparmaq ... 155
Nadanlıqdan Allaha pənah aparmaq ... 156
Nadanlıqdan istiğfar etmək ... 156
Nadanlığa görə Allahdan üzr istəmək ... 156
Alimə layiq olmayanlar ... 156
Əməl etməmək ... 156
Elm iddia etmək ... 157
Dünya məhəbbəti ... 158
Dini elmlərlə pul qazanmaq ... 158
Zülmkar padşahla oturub-durma ... 159
Şöhrətpərəstlik ... 159
Məğrur olmaq ... 159
Həsəd aparmaq ... 159
Hərislik ... 159
Özünü göstərmək ... 160
3. Alim, müəllim və tələbənin hüquqları ... 160
Alimin hüquqları ... 160
Ehtiram etmək ... 160
Alimi kiçik saymamaq ... 160
Alim qarşısında təvazökar olmaq ... 161
Alim yanında ucadan danışmamaq ... 161
Ona tabe olmaq (onun kimi rəftar etmək) ... 161

Onunla görüşmək (onun görüşünə getmək) 161
Alimlə oturmaq 161
Ondan soruşmaq...162
Ona xidmət göstərmək 162
Onunla cədəl etməmək...162
Müəllimin hüquqları...163
Tələbənin hüquqları..164
4. Alimlərin növləri 164
Elm və hikmətin yüksək nümunələri 166
Peyğəmbərlər..166
İbrahim nəsli...168
Bəni İsrail 168
Məhəmməd (s) xanidanı 169
Loğman...169
Qiss ibn Saidə...169
Məsrəm ibn Rəğib..169
Salman 170
Rübeyl 170
5. Pis alimlər..170
Əməlsiz alimlərə xəbərdarlıq..170
Əməlsiz alimlərin çoxluğu..171
Əməlsiz alimlərin misalı 171
Əməlsiz alim nadandır 172
Pis alimi danlamaq 172
Alimin sürüşməsinin təhlükəsi 173
Pis alimin təhlükəsi 173
Pis əməl edən alimin və nadan abidin təhlükəsi..................174
Pis alimlərin hesabı 174
Pis alimin cəzası...175